

شهریورگان

(برداشتی از پژوهش‌های مربوط به جشن شهریورگان)

ناهید نوربخش

کارشناس ارشد مدیریت آموزشی و دیپلمای آموزش کودکان پیش از دبستان

ونکوور کانادا

شهریورگان یکی از جشن‌های دوازده‌گانه‌ی ایرانیان باستان است که به‌عنوان یکی از جشن‌های آتش به «آذرچشن» نیز مشهور است. ایرانیان باستان، روز چهارم از هر ماه را شهریور می‌نامیده‌اند و لذا تقارن ماه و روز در چهارم شهریورماه را به‌عنوان جشن شهریورگان جشن می‌گرفته‌اند.

شهریور واژه‌ای اوستایی به نام خشتور به معنای شهر آسمانی و شهریاری آرمانی است. شهریور در اساطیر زرتشت هم‌چنین نام یکی از شش امشاسپندان (فرشتگان) زرتشتی است که مظهر قدرت ایزدی بوده و دوست فقرا و پشתיبان پادشاهان دادگر بوده است. این فرشته الهی

شهریور واژه‌ای اوستایی به نام خشتور به معنای شهر آسمانی و شهریاری آرمانی است. شهریور در اساطیر زرتشت هم‌چنین نام یکی از شش امشاسپندان (فرشتگان) زرتشتی است که مظهر قدرت ایزدی بوده و دوست فقرا و پشתיبان پادشاهان دادگر بوده است

به‌عنوان نگهبان فلزات و نماد مهربانی و جوانمردی و کمک‌رسانی به مردم شهرت داشته‌است.

شهریورگان مثل سایر جشن‌های آتش علاوه بر جنبه ملی، با جنبه‌های سنتی دینی نیز همراه بوده‌است. جشن شهریورگان علاوه بر تقارن نام روز و ماه، از نقطه نظر دیگری نیز دارای اهمیت است. بر اساس برخی از شواهد تاریخی، این روز به‌عنوان سالروز تولد و مرگ دو تن از شخصیت‌های بزرگ و تأثیرگذار ایرانی گرامی داشته می‌شود.

محمدحسین بن‌خلف تیریزی به‌عنوان یک مؤلف و صاحب فرهنگ لغت «برهان قاطع» در جلد سوم کتاب خود، شهریورگان را به‌عنوان روز تولد داراب معرفی کرده است. «در ماه شهریور، روز چهارم، مغان جشن‌کنند و عید سازند. بنابر قاعده کلی که نزد ایشان معتبر است؛ که چون نام روز با نام ماه موافق آید عید باید کرد و به سبب آنکه در این روز تولد داراب واقع شده بود جشن سازند و عید کنند.» بر اساس برخی شواهد تاریخی،

میان داستان داراب در شاهنامه فردوسی و کوروش کبیر شباهت‌هایی وجود دارد که باعث شده برخی داراب را همان کوروش بدانند و این روز را به‌عنوان زادروز کوروش بزرگ معرفی کنند. از طرف دیگر، انتساب جشن شهریورگان که دلالت بر شهریاری آرمانی دارد، به زادروز داراب یا کوروش، می‌تواند به‌منظور حفظ خاطره پادشاهی کوروش کبیر در یاد مردمان ایران زمین باشد.

آیین و مراسم جشن شهریورگان

اگر چه اطلاعات محدودی از این جشن در متون و کتب تاریخی وجود دارد ولی موارد زیر را می‌توان از جمله مراسم این جشن برشمرد:

- **آتش‌افروزی:** در پایان فصل تابستان که آب و هوا تغییر کرده و رو به سردی می‌رفته، ایرانیان آتش روشن می‌کرده‌اند.

از آنجا که آیین باستانی ایران همواره بر پایه مفاهیم بوده است، شهریور که به معنای شهریاری بر اراده و نفس و نمادی از فروتنی و نیرومندی است، روزی است متناسب با شخصیت پدران این سرزمین، همانگونه که اسفندگان را به دلیل زایش و باروری زمین، روز مادر و زن نام گذاری کرده بودند

• **ستایش اهورامزدا:** ایرانیان در این روز در خانه‌های خود به ستایش اهورامزدا پرداخته و با تدارک غذا و کمک به نیازمندان به درگاه خداوند شکرگزاری می‌کرده‌اند.

• **بزرگداشت روز پدر:** از آنجا که آیین باستانی ایران همواره بر پایه مفاهیم بوده است، شهریور که به معنای شهریاری بر اراده و نفس و نمادی از فروتنی و نیرومندی است، روزی است متناسب با شخصیت پدران این سرزمین، همان‌گونه که اسفندگان را به دلیل زایش و باروری زمین، روز مادر و زن نام‌گذاری کرده بودند.

• **جشن و پایکوبی:** از آنجا که شهریورماه، زمان جمع‌آوری کشت و زرع تابستانی و آماده‌کردن زمین‌های کشاورزی برای کشت پاییزی بوده است، این ماه برای کشاورزان اهمیت بسیاری داشته و آنان شهریورگان را به مناسبت برداشت محصول و بهره‌گیری از نعمت کشاورزی، به‌عنوان «جشن سرخرمن» به جشن و شادی و پایکوبی می‌پرداخته‌اند.

خلاصه این‌که مردمان ایران زمین پیوسته از طریق برگزاری مراسم جشن و شادمانی، نعمت‌های پروردگار را گرمی‌داشته و شکرگزاری خود را به درگاه پروردگار آشکارا بیان می‌کرده‌اند. اگرچه شاید امروزه از آیین و مراسم جشن شهریورگان، جز آتش‌افروزی و مهمانی و شادمانی در بین مردم بخش‌های کوچکی از ایران، چیزی باقی نمانده باشد ولی باید بکشیم که مفاهیم بلندی که در برگزاری این آیین‌ها وجود داشته را به‌عنوان میراثی ارزشمند به نسل‌های بعدی منتقل کنیم و از آن جمله است مفهوم بلند، شهریاری بر نفس و توانایی‌های خویش و رویارویی خردمندان با دشواری‌های زندگی که در واژه‌ی شهریورگان نهفته است.

در پایان توجه شما را به سروده‌ای از رستم خسروی (رخسار) در رابطه با جشن شهریورگان جلب می‌نمایم:

بشد شهریور و شد شهریاری پیشه خوبان

به آبادانی شهری بکشیم و به آبادانی ایران

چو ماه و روز شد شهریور در این سامان

جشن خواندند و جشنی باشکوه در بیشه شیران

بنامیدند شهریورگهان این روز جاویدان

بزرگان سخن، خوبان با ایمان

نکواندیشی و گفتار و کردار این سه پند دین

رهایی بخش باشد جان و تن این گفته دیرین

به آبادانی دنیا بیندیشیم و آبادانی ایران

بکشیم و بیابیم ما بهشت پاک جاویدان

خرد را پیشه سازیم جمله بهدینان

بیاموزیم دانش‌ها ز دانش‌نامه دوران

به شهریورگهان سوگند ای دانای با ایمان

که ماند فرّ و فرهنگ وطن همواره جاویدان

